

With the announcement of a country-wide quarantine on March 13, 2020, all the museum's departments had to close. Live interaction with visitors became impossible, communication was forced to change its direction completely, our aims had to be rethought and we had to adapt to the changes. The most important task was to maintain contact with visitors and to ensure that they would want to return to the museum's spaces once the quarantine was over. This gave birth to a new virtual project, The Museum

at Home – recently opened exhibitions that were suddenly out of reach of the public were presented online, filmed excursions were shown, and educators carried out activities for families. Many new projects were devised during the first quarantine; over 50 text and visual recordings appeared on social networks and the museum's website, and around 1,500 new followers subscribed. During the second quarantine, the project 30 Artworks, 30 Creators, 30 Weeks met with the greatest success.

Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus

skaitmeninis atsakas į COVID-19 pandemijos iššūkius

Lina Paukštė

2020 m. kovo 13 d. dėl įsisiūbavusios COVID-19 pandemijos šalyje paskelbus visuotinį karantiną, duris užvėrė visi muziejaus padaliniai. Gyvas bendravimas su lankytojais tapo neįmanomas, metų pradžioje numatyti komunikacijos planai nugulė į stalčių, teko skubiai kurti naujus ir neapibrėžtam laikui persikelti vien į virtualią erdvę. Atrodytų, menka problema, juk Ryšių su visuomene skyriaus komanda nuolat komunikavo su lankytojais socialiniuose tinkluose, skelbė aktualią informaciją muziejaus svetainėje, palaikė glaudžius ryšius su kultūrine žiniasklaida, tačiau pirmą kartą muziejaus istorijoje priverstinai dėl neprognozuojamų išorės veiksnių sustojo gyvybe pulsuojanči kasdienė muziejaus veikla: naujos parodos ir jų atidarymai, renginiai, edukaciniai užsiėmimai. Iki šiol į muziejaus gyvąją

veiklą orientuota komunikacija staiga privalėjo kardinaliai keisti kryptį, iš naujo permąstyti tikslus, prisitaikyti prie pokyčių, nuspėti, o ne, kaip įprasta, tyrimu pamatuoti ir išgryninti lankytojų lūkesčius ir poreikius.

Pirmojo karantino metu, kuris tęsėsi nuo kovo 13 iki gegužės 5 dienos, Ryšių su visuomene skyriaus komanda – Živilė Krupickaitė, administruojanti muziejaus interneto svetainę, Skirmantas Stankevičius, kuriantis vaizdo siužetus ir vizualinius projektus muziejaus socialiniuose tinkluose, Vidmantas Valantiejus, kuruojantis projektų vadybą, ir Lina Paukštė, komunikacijos kuratorė, skyriaus vedėja, – išsiskirstė namo dirbti nuotoliniu būdu. Puoselėti kūrybiškumą ir palaikyti kūrybinę dvasią teko ieškant neįprastų, naujų tarpusavio bendravimo

Projektas „30 kūrinių, 30 kūrėjų, 30 savičių“
Architektas Audrius Ambrasas kalba apie Algimanto Švėgždos kūrinį „Kédé“
Nacionalinė dailės galerija, 2020
Fot. Gintarė Grigėnaitė

ir bendradarbiavimo formų. Tai taip pat buvo vienas iš iki šiol nepatirtų iššūkių. Tikslai, kuriuos komanda išsikėlė pirmojo karantino metu, buvo labai konkretūs ir aiškūs: išlaikyti ryšį, puoselėti dialogą su ištikimais lankytojais, išlikti matomiems, pasitelkiant skaitmeninį turinį skleisti pozityvias, įdomias, įtraukiančias žinias bei istorijas apie laikinai nepasiekiamas parodas ir muziejaus rinkiniuose saugomus kūrinius, sukurti savotišką „virtualų socialinį-muziejinį burbulą“, kuriame kiekvienas jaustųsi saugiai ir kartu mėgautųsi meno pažinimo džiaugsmu. Bet svarbiausias uždavinys buvo išlaikyti ryšį su lankytojais ir siekti, kad, pasisėmę naujų žinių ir patirčių, karantinui pasibaigus jie norėtų į muziejaus erdves grįžti gyvai. Dar 2019 m. atlikta lankytojų apklausa parodė, kad patraukliai pateikta muziejaus informacija apie parodas bei renginius virtualioje erdvėje sužadina susidomėjimą ir paskatina apsilankyti gyvai. Svarbiausią vaidmenį atlieka edukacinis, žinių sklaidos aspektas ir estetiškas pateikimas.

Puikus šios tendencijos įrodymas – karantino metu skelbtos parodos „Ukrainos civilizacijos. Nuo Tripolės kultūros, skitų aukso iki Maidano“ įdomiausių eksponatų istorijos, kurios socialiniuose tinkluose sulaukė stulbinančios sėkmės. Vos tik Taikomosios dailės ir dizaino muziejus atvėrė duris, prie įėjimo nutįso lankytojų eilė. Ore tvyrojo pakili nuotaika, filmavome šią visiems mums džiugią akimirką, kalbinome lankytojus, kurie mielai dalinosi įspūdžiais ir teigė, kad nekantrauja gyvai pamatyti parodą, apie kurią jau tiek daug sužinojo virtualioje erdvėje. Viena muziejaus bičiulė komentavo: „Jokios technologijos ir žiūrėjimas į kūrinį per kompiuterio ekraną niekada neatstos tikros patirties. Man tiesiog patinka pats ruošimosi ir ėjimo į muziejų procesas, patinka užuosti muziejaus kvapą, negalėjau sulaukti karantino pabaigos, kad vėl galėčiau leistis į šią sielai tokią svarbią ir, sakyčiau, būtiną kelionę.“

Pirmojo karantino metu gimė naujas virtualus projektas „Muziejus jūsų namuose“, kurį

lydėjo ambicingas šūkis „Muziejinės įdomybės kasdien Jums ir Jūsų vaikams“ bei nuotaikingas vaizdo įrašas, kuriame anonsavome lankytojams sumanytas veiklas virtualioje erdvėje. Palaipsniui grotažymė #muziejusjūsųnamuose socialiniuose tinkluose „Facebook“ ir „Instagram“ bei kanale „Youtube“ buvo pastebėta, skelbiama medžiaga sulaukdavo vis daugiau „patiktukų“, augo sekėjų skaičius. Šis projektas turėjo aiškias kryptis, temas ir nuosekliai sudedamąsias dalis, kurios papildė viena kitą ir buvo orientuotos į kuo platesnę lankytojų auditoriją, t. y. į nuolatinius muziejaus lankytojus, kuriuos vadiname bičiuliais, šeimas, senjorus ir jaunimą. Skelbiama informacija nebuvo padrika, ją sudarė atsikartojanti struktūra: pasakojimą apie parodą ar kūrinį visada lydėjo edukacija šeimoms, konkursas senjorams ar žaidimas jaunimui. Iš ankstesnės auditorijų analizės pastebėjome, kad informaciją socialiniuose tinkluose daugiausia seka ir operatyviausiai į ją reaguoja muziejaus nuolatiniai bičiuliai, o naujienlaiškius dažniau skaito vyresnė auditorija, kuri mažiau naudojami socialiniais tinklais. Jaunimas lengviausiai pasiekiamas „Instagrame“, o, pavyzdžiui, šeimos – „Facebooke“. Apie 70 procentų mūsų sekėjų auditorijos yra moterys. Vidutiniškai viename muziejaus svetainės puslapyje lankytojai užtrunka apie 2 minutes.

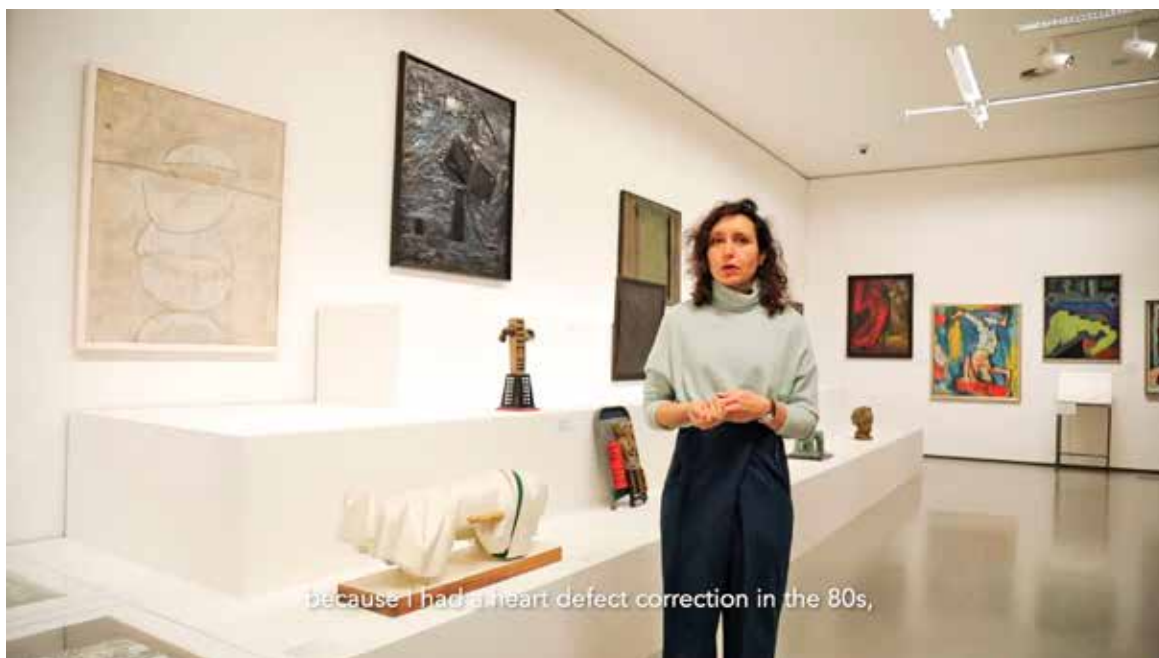
Įsivardinę tikslines auditorijas, pristatėme ką tik atsidariusias, bet karantino metu lankytojams

nepasiekiamas parodas: „Ukrainos civilizacijos. Nuo Tripolės kultūros, skitų aukso iki Maidano“, Lino Leono Katino „Raudona krisdama virsta balta“, „Vladas Žilius (1939–2012): atminties spalvos“. Pasakojome jose rodomų įdomiausių eksponatų atsiradimo istorijas. Skelbėme filmuotas ekskursijas, kurias vedė parodų kuratoriai bei muziejaus gidai. Nuotoliniu būdu namų sąlygomis edukatoriai kūrė užsiėmimus šeimoms, o Ryšių su visuomene skyriaus komanda pritaikė juos virtualiai erdvei – taip gimė „Viruso dienoraštis“, „Pabaisos ir šviesa“, „Komiksų dirbtuvės“, „Amuletų dirbtuvės“, originalių meniškų apsauginių kaukių kūrimo užsiėmimas ir kt. Ne tik pristatėme parodas suaugusiems lankytojams, bet ir stengėmės būti įdomūs šeimoms. Pasakojome apie tai, ką veikti su vaikais namuose, taip pat kūrėme ir skelbėme kryžiažodžius, organizavome virtualius konkursus ir apdovanojome aktyviausius dalyvius. Muziejaus rinkinių kuratoriai dalinosi savo tyrinėjimais ir atradimais, juos kalbinome rubrikoje „Penki klausimai rinkinio kuratoriui“, pasitelkę skaitmeninius vaizdus kūrėme ir skelbėme rinkiniuose saugomų kūrinių galerijas. Smalsioms lankytojų akims atvėrėme rinkiniuose esančius, bet mažai rodomus muziejaus kūrinius. Didžiulio susidomėjimo sulaukė keturių dalių pasakojimas apie Grafikos rinkinį. Kartu su lankytojais šventėme šv. Velykas, Liaudies meno rinkinio kuratorės pasakojo apie muziejuje

Projektas „30 kūrinių, 30 kūrėjų, 30 savaitių“
Dainininkė Jurga Šeduikytė kalba apie parodą „Protesto menas: sovietmečio nepaklusnieji“
Radvilų rūmų dailės muziejus, 2020
Kadras iš vaizdo įrašo

Maybe the most beautiful part of that time is that people created lots of metaphors.

Rašytoja, dramaturgė,
poetė Vaiva Grainytė kalba
apie Stanislovo Kuzmos
darbą „Širdies donoras“
Nacionalinė dailės
galerija, 2020
Kadras iš vaizdo įrašo

saugomą įspūdingą margučių kolekciją bei dalinosi senovinių marginimo būdų paslaptimis. Velykų rytą socialiniuose tinkluose paskelbtas Kanuto Rusecko paveikslas „Mergaitė su verbomis“ sulaukė ypatingo dėmesio, sveikinome vieni kitus, vilties ir gražių linkėjimų kupini laišškai skriejo iš mūsų ištikimųjų lankytojų. Kartu su muziejaus bičiuliais minėjome Motinos dieną, gilinomės į grafikos techniką, kūrėme atvirukus ir „rezgėme“ planą, kaip pasveikinti mamą, močiutę, negalint aplankyti gyvai.

Karantino metu, bendradarbiaujant su Lietuvos šokio informacijos centru, gimė ir vienas netikėtas projektas – šokio improvizacija Chodkevičių rūmuose. Susitikę du kūrybingi žmonės atrado savitą dermę tarp Vilniaus paveikslų galerijos ampyro stiliaus interjerų ir šiuolaikinio šokio. Projekte šoko leva Navickaitė, improvizaciją filmavo ir muziką kūrė Skirmantas Stankevičius. Šis projektas sulaukė ne tik Lietuvos žiūrovų dėmesio, bet buvo viešinamas ir tarptautiniais virtualiais kanalais – dalyvavo tarptautiniame muziejų trumpųjų vaizdo įrašų konkurse „Museums in Short“ (<https://www.museumsinshort.eu>).

Muziejus nuolat bendradarbiauja su kultūrine žiniasklaida, siekdamas būti matomas, formuoti įvaizdį, pritraukti kuo platesnę auditoriją, sudominti bei paskatinti apsilankyti gyvai.

Karantino laikotarpiu buvo ieškoma temų ir suskaitmenintų objektų, kurie atskleistų muziejaus saugyklose sukauptų eksponatų įvairovę. Lankytojų apklausos neretai atskleidžia, kad yra susiformavusi nuostata, jog dailės muziejuje saugomi tik dailės kūriniai. Tokiu būdu pirmojo karantino metu bendradarbiaujat su interneto portalu „15min.lt“ radosi originalus, ne tik turiniu, bet ir vizualiai patrauklus projektas „Muziejus jūsų namuose: Nematomi muziejaus fondų deimančiukai“. Muziejaus rinkiniuose saugoma ketvirtis milijono dailės, dizaino, liaudies meno ir gintaro eksponatų. Tik 5 procentus jų lankytojai gali pamatyti muziejaus ekspozicijose – tai įprastas matomų ir nematomų eksponatų santykis didžiuosiuose pasaulio muziejuose. Neįprastos karantino padėties „proga“ „15min.lt“ skaitytojai ir muziejaus socialinių tinklų sekėjai galėjo kartu pasivaikščioti po muziejaus fondus, kurie dažniausiai pasiekiami tik profesionalams, ir apžiūrėti kai kuriuos ten saugomus kūrinius. Ekstremalios situacijos atvėrė ekstremalias galimybes – kas savaitę „15min.lt“ rubrikoje „Muziejus jūsų namuose: Nematomi muziejaus fondų deimančiukai“ buvo pristatoma po saujelę eksponatų, kurie būdavo parenkami atliepiant karantino aktualijas. Pasitelkdami skaitmeninius muziejaus vaizdus gvildenome temą, ką veikia žmonės namuose visą dieną, keliavome laiku

po interjerus ir svarstėme, kur karantino dienas būtų leidę mūsų kultūros žmonės ir personažai, meno kūriniais pasakojome apie gydymą ir išgyimą, sveikinome su šv. Velykomis. Pasakojimus apie fonduose saugomus kūrinius papildė istorijos apie karantino metu gyvai nepasiekiamas Juozo Galkaus ir L. L. Katino parodas.

Bendradarbiavimą su žiniasklaida ir skaitmeninio turinio populiarinimą pirmojo karantino metu tęsė bendras muziejaus ir Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos (LRT) projektas „Gyvieji paveikslai. Muziejus tavo namuose“. Skaitytojai buvo kviečiami atidžiau įsižiūrėti į 40 specialiai atrinktų XVIII–XX a. dailininkų paveikslų iš LNDM rinkinių ir pasitelkus namiškius, augintinius, daiktus bei kitus objektus inscenuoti juos savo gyvenamojoje aplinkoje. Tikėjome, kad lankytojai, pamatę žaisminga forma pateikiamą paveikslą, pasidomės jo autoriumi, pavadinimu, atsiradimo aplinkybėmis, o vėliau būtinai ateis ir į muziejų. Projektas įtraukė per 1 000 LRT „Facebook“ sekėjų, sėkmingiausi gyvieji paveikslai buvo apdovanoti naujaisiais muziejaus leidiniais ir bilietais į parodas, karantiui pasibaigus.

Pirmojo karantino, kuris tęsėsi 53 dienas, rezultatų reziumė: socialiniuose tinkluose bei muziejaus svetainėje paskelbta per 50 tekstinių bei vaizdo įrašų, socialiniuose tinkluose sulaukta per 1 500 naujų sekėjų.

Sekėjų skaičiaus kilimas bei bendra atmosfera socialiniuose tinkluose džiugino ir įkvėpė tęsti pradėtą komunikacijos liniją ir antrojo karantino metu, kuris išaldė gyvąjį muziejaus veiklą nuo 2020 m. lapkričio 7 iki 2021 m. kovo 15 dienos. Šiuo laikotarpiu Ryšių su visuomene komandoje jau dirbo dailėtyrininkė, komunikacijos kuratorė Karolina Sadlauskaitė bei fotografė, socialinių tinklų vizualinių projektų kuratorė Gintarė Grigėnaitė. Užsibrėžėme kelis papildomus komunikacijos uždavinius – pritraukti užsienio auditorijos dėmesį, todėl visus įrašus pradėjome skelbti ne tik lietuvių, bet ir anglų kalba, atgavime „Twitter“ paskyrą, kuri Lietuvoje nėra labai populiari, bet plačiai naudojama angliakalbėse šalyse, specialiais žaidimais siekėme suaktyvinti jaunimo auditoriją socialiniame tinkle „Instagram“. Paspaudę jau lengvai atpažįstamą grotažymę #muziejusjūsųnamuose, lankytojai vėl galėjo rasti įdomybių apie muziejuje saugomus eksponatus ir ką tik atsidarusias, bet karantino metu nepasiekiamas parodas: Michaelo

Rakowitzo „Nematomo priešo būti neturėtų (G salė)“ Radvilų rūmų dailės muziejuje, „Iminti Paryžių: VDA rezidencijos Cité Internationale des Arts istorijos“ Vytauto Kasiulio dailės muziejuje. Po parodą „Protesto menas: sovietmečio nepaklusnieji“ Radvilų rūmų dailės muziejuje lankytojus virtualiai vedžiojo pats maestro Vladimiras Tarasovas, apie Vytauto Valiaus parodą „Jausti savo žemę...“ vaizdo siužete pasakojo dailininko sūnus bei parodos kuratorius Saulius Valius. Nors muziejaus durys užsivėrė, ir toliau dalinomės įdomiausių eksponatų istorijomis, filmuotomis ekskursijomis. Muziejaus svetainėje skelbėme naujaisių leidinių ištraukas, restauratorių straipsnius apie įdomiausius restauruojamus meno kūrinius, o rinkinių kuratoriai pristatinėjo savo tyrinėjimus ir atradimus.

Sėkmingą bendradarbiavimą su žiniasklaida tęsėme ir antrojo karantino metu. Kartu su LRT kūrėme reklamines vinjetes televizijos eteriui, kuriose buvo rodoma dešimt muziejaus rinkinių kuratorių atrinktų įspūdingiausių žiemos vaizdų, juos lydėjo trumpi reklaminiai aprašai. Rodėme Algimanto Švėgždos, Antano Sutkaus, Vlado Drėmos, Antano Žmuidzinavičiaus, Ferdinando Ruščico, Petro Kalpoko, Edvardo Mato Römerio, Neemijos Arbit Blato, Mstislavo Dobužinskio kūrinius. Siekėme, kad šios originalios reklamos sulauktų atgarsio ne tik televizijoje, bet ir socialiniuose tinkluose, tad papildėme jas edukaciniu aspektu – išsamiau pristatėme lankytojams autorius ir jų kūrinius. Šiuo konkrečiu atveju trumpa reklama televizijos eteryje ir vaizdo pakartojimas kitoje medijoje, papildytas biografiniais faktais bei menotyrinėmis įžvalgomis, sukūrė puikų darnų duetą.

Antrojo karantino metu kultūriniam gyvenimui vėl persikėlus į virtualią erdvę ryškiausiai sužibo šių metų žvaigždė – projektas „30 kūrinių, 30 kūrėjų, 30 savaitių“, kurį muziejus įgyvendina kartu su informaciniu partneriu LRT. Projektas prasidėjo 2020 m. lapkričio 25 d. ir tęsis 30 savaitių. Rėmėja – Lietuvos kultūros taryba. 30 žinomų Lietuvos dailininkų, literatų, muzikų, architektų, dizainerių ir kultūros veikėjų buvo pakviesti išsirinkti jiems artimą, įkvėpiančią eksponatą bet kurio LNDM padalinio ekspozicijoje bei papasakoti, kodėl išrinktasis kūrinys jiems svarbus, artimas ir ypatingas. Šiuos pasakojimus LRT savo žiūrovams rodo kiekvieną savaitę laidoje „Labas rytas, Lietuva“, jie taip pat skelbiami LRT ir LNDM socialiniuose tinkluose,

kanale „Youtube“, muziejaus svetainėje www.lndm.lt. Projekto vadovas muziejaus direktorius dr. Arūnas Gelūnas šį projektą vadina ypatingu susitikimu su meno kūriniu ir priduria: „Muziejus – tai nepalyginamai daugiau nei fiziniai objektai, kabantys ant sienos ar sustatyti vitrinose. Galima sakyti, kad muziejus – tai labai asmeniškios patirtys ir iš šių patirčių gimstantys pasakojimai. Išties, muziejaus erdvės yra kupinos šių pasakojimų, kiekvienas paveikslas, graviūra ar skulptūra yra apgaubta asmeninių patirčių. Šį kartą apie savo muziejinę patirtį papasakoti pakvietėme 30 garsių Lietuvos kūrėjų. Labai tikiuosi, kad šis projektas, pakvietęs žymius kultūros žmones pasakoti apie juos įkvepiančius kūrinius, santykį su muziejais, menu, atvers duris į meno pažinimą ir kitiems – paskatins platų galimų lankytojų ratą atrasti ar dar kartą aplankyti Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus šedevrus.“

Šio uždavinio imtis įkvėpė Niujorko Metropolitan meno muziejaus (*The Metropolitan Museum of Art*) projektas „The Artist Project“ (<http://artistproject.metmuseum.org/about>). Nuo 2015 m. muziejus kviečia menininkus pasakoti apie juos įkvepiančius kūrinius ar kolekcijas ir įamžina tai vaizdo įrašuose. Muziejaus atstovai teigia, kad pasakodami apie kūrinius menininkai atskleidžia muziejaus stiprybes, o „unikalus ir aistringas menininkų žvilgsnis [...]“

paskatina muziejaus lankytojus atrasti eksponatuose jiems asmeniškai svarbius dalykus“¹. Panašaus projekto „30 kūrinių, 30 kūrėjų, 30 savaitių“ mūsų šalyje komanda: vadovas LNDM direktorius dr. A. Gelūnas, režisierė – Eglė Marija Želvytė, prodiuseris – Vidmantas Valantiejus, kompozitorius – Jievaras Jasinskis, garso režisierius – Paulius Vaicekuskas-Plucando, operatorius – Tomas Bujauskas, montažas – Eglė Marija Želvytė, vadyba – Viktorija Stasiukynaitė ir Ugnė Utkutė.

Antrasis karantinas, deja, persikėlė ir į 2021-uosius, nes COVID-19 pandemija ir toliau siautėjo. Apskaičiavome, kad iš 303 darbo dienų muziejus buvo uždarytas 86 (t. y. 28 proc. darbo laiko), 216 dienų veikė suvaržytai (72 proc. darbo laiko), t. y. negalėta organizuoti renginių, riboti lankytojų srautai, lankytojai privalėjo muziejuje dėvėti apsaugines veido kaukes, laikytis visų privalomų saugumo reikalavimų. Muziejaus padalinių lankomumas sumažėjo 55 procentais: nuo 381 694 (2019 m.) iki 172 072 (2020 m.). Trečdalį 2020 m. laiko su lankytojais bendravome pasitelkdami tik virtualius kanalus bei skaitmeninį turinį. Ar išlaikėme šį keistą „egzaminą“ ir likome matomi, įdomūs, ar išsaugojome dialogą persikėlę į virtualią erdvę, išsamiau papasakosime kitų metų muziejaus metraštyje, nes, kai tik bus galimybė, būtinai aptarsime tai su savo lankytojais.

>
Projektas „30 kūrinių,
30 kūrėjų, 30 savaitių“
Mados dizaineris
Juozas Statkevičius
kalba apie Pranciškaus
Smuglevičiaus
paveikslą „Lietuvos
valstiečiai“
Vilniaus paveikslų
galerija, 2020
Fot. Gintarė Grigėnaitė

1
<http://artistproject.metmuseum.org/about>
(žiūrėta 2021 05 19).